

För alla ”vänner till trädgårdsodlingen” i Strängnäs

Av Helena Karlsson

Trädgårdsodlingen var i början av 1800-talet inte särskilt utbredd i Sverige. Det var i första hand de större herrgårdarna som bedrev odling av grönsaker och prydnadsväxter i större omfattning, oftast med hjälp av egna trädgårdsmästare. En viktig anledning var att trädgårdsprodukter (förutom basvaror som exempelvis rovor) inte hade samma roll i den dagliga kosten som idag. Under det kommande seklet skulle dock en expansiv trädgårdsutveckling ske.

Koloniträdgård i blom. Foto: P Jonsson. Arkiv Sörmland

En viktig aktör, som från mitten av 1800-talet arbetade för att främja svensk trädgårdsodling, var hushållningssällskapen. Dessa bistod med ny kunskap, förbättrade metoder, spridning av odlingsfrö och bidrag för plantering av bärbuskar och fruktträd. Fruktodlarföreningar bildades för att verka för odlarnas intressen och utveckla fruktodlingen. Även inom andra odlingsområden uppstod nya sammanslutningar, såsom koloniträdgårdsrörelsen.

När trädgårdsintresserade i Strängnäs beslutade sig för att slå sig samman våren 1893 hade liknande föreningar redan funnits i bland annat Stockholm sedan några år tillbaka. Den 6 maj var det Strängnäs tur då ett fyrtiotal per-

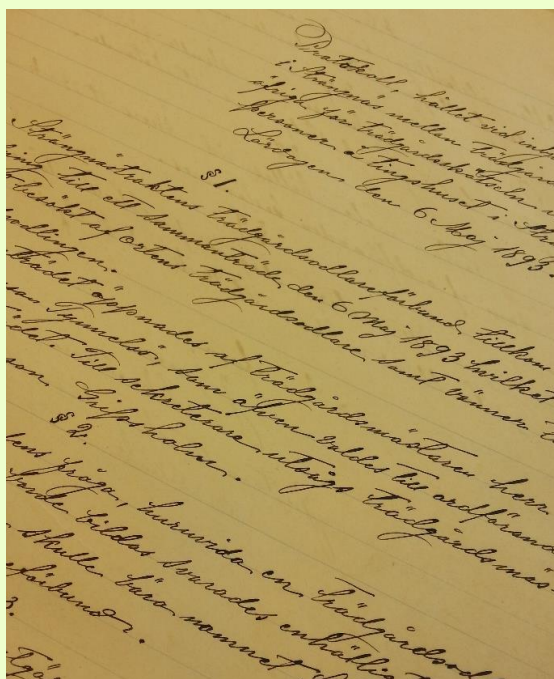
soner samlades i Tingshuset i Strängnäs, sammankallade av folkskollärare Otto Bejbom samt trädgårdsmästarna Axel Andersson och J Jonsson. De församlade, som utgjordes av ”*ortens trädgårdsodlare samt vänner till trädgårdsodlingen*”, röstade enhälligt för bildandet av Strängnästraktens Trädgårdsodlarförbund.

Protokoll från bildandet av Strängnästraktens Trädgårdsodlarförbund 1893. Foto: H Karlsson. Strängnästraktens Hemträdgårdsförenings arkiv, Strängnäs kommunarkiv

Som namnet antyder utgjorde de yrkesverksamma trädgårdsodlarna en viktig medlemskategori. Dessa var i allmänhet anställda vid någon av de stora herrgårdarna. I den nybildade föreningen var exempelvis trädgårdsmästarna vid Tynnelsö och Gripsholm viktiga pådrivare. Denna yrkesgrupp saknade vid den här tiden egna föreningar att samlas i, vilket bidrog till intresset. I protokollet underströks dock att föreningen skulle ”*stå öppen för alla, som intresserade sig för trädgårdsskötsel*”.

Trädgårdsodlarförbundet blev en viktig mötesplats för diskussion och utbyte av kunskap och information i frågor gällande odling. Mångahanda praktiska frågor skulle under de kommande åren avhandlas vid föreningens möten. Det kunde vara alltifrån hur man på bästa sätt gör sparrisodling lönsam (med sill-salt i stor mängd vid rötterna) till bekämpning av frostfjärilar (tjära, lim och fotogen rekommenderades) och bärigheten i rosenodling (vilken ansågs lönsamt, dock med undantag för stockrosor).

Tack vare att både yrkesverksamma trädgårdsmästare och hobbyodlare samlades i förbundet fanns till en början en stor bredd i de ämnen som diskuterades. Förutsättningarna för trädgårdsodlingen skulle dock komma att förändras, vilket fick effekter för föreningen och dess sammansättning. De svenska herrgårdsträdgårdsmästarna minskade kraftigt i antal när den typen av anläggningar blev allt mindre lönsamma under det tidiga 1900-talet. Många trädgårdsmästare blev istället privatföretagare med egna handels-

trädgårdar. Det dröjde inte länge förrän de fick sina egna sammanslutningar inriktade just på yrkesverksamma odlare.

Genom egnahemsrörelsen i början av förra seklet ökade antalet privat-trädgårdar i städerna. Medan egnahemsträdgården inledningsvis främst var inriktad på husbehovsodling, kom de moderna villaträdgårdar som växte fram under första hälften av 1900-talet att få en tydligare koppling till vila, rekreation och skönhet. Uteplatser och terrasser blev allt vanligare. Nu gavs också utrymme för barnens lek (med sandlåda och gungställning) samtidigt som bilen fick sin givna plats i anslutning till trädgården. Gräsmattor och prydnadsrabatter bredde allt oftare ut sig där tidigare arbetskrävande nytto-

odlingar och grusade gångar legat. Trädgårdsarbetet blev en fritidssysselsättning, en rogivande hobby.

Medlemskort 1940-tal. Strängnästraktens Hemträdgårdsförenings arkiv, Arkiv Sörmland

Det var denna utveckling av den svenska trädgårdsodlingen som stod i fokus vid

Strängnästraktens Trädgårdsodlareförbunds 70-årsjubileum 1963, då en nyordning av föreningen röstades igenom. Det var tydligt att verksamheten alltmer inriktats på villaträdgårds- och egnahemsägarnas intressen, i så stor utsträckning att ett namnbyte var behövligt. Nytt namn blev Strängnästraktens Hemträdgårdsförening, en beteckning som betydligt bättre beskrev föreningens inriktning.

Sedan dess har ett drygt halvsekel gått. Föreningen driver än idag en livfull verksamhet i syfte att väcka intresse för en levande trädgårdskultur och att samla trädgårdsintresserade – inte alls olik tankegångarna från när föreningen startade drygt 120 år tidigare.